

IZVIĐAČKI POKRET KAO PREVENCIJA SOCIJALNO NEPRILAGOĐENOG PONAŠANJA KOD DJECE

*Ljilja Barjaktarović, prof. razredne nastave*³⁹
OŠ „Blažo Jokov Orlandić“, Bar

Apstrakt: *U svijetlu pandemije korona virusa, kao posljedice su se javila razna ograničenja, modeli školovanja na daljinu, te pojačano korištenje informacionih tehnologija i društvenih mreža. Nove okolnosti, pored toga što su donijele razvojne probleme kod djece i mladih, kao da su dodatno pojačale i socijalno neprihvatljivo i neprilagođeno ponašanje. Izazovi sa kojima se suočilo današnje društvo su postali kompleksni. Zato je zadatak stručnjaka i praktičara, koji se bave vaspitno-obrazovnim radom, da pronalaze modele i okvire građenja prihvatljivog ponašanja od najranijeg uzrasta. Uz to je važno da se rješavaju i mnogi razvojni i zdravstveni problemi nastali kao posljedica vremena provedenog u zatvorenom prostoru, fizičkom neaktivnošću i prekomjernim korištenjem kompjutera i telefona. Naravno, sistemsko i sistematično djelovanje na vaspitanje djece, koji ima jasno postavljene ciljeve, preventivno bi djelovalo na socijalno neprilagođeno ponašanje i dovelo bi do očekivanih ishoda. S tog aspekta, postavlja se pitanje postoji li model da se smanji loš uticaj navedenih faktora na socijalni razvoj, ali i mentalno zdravlje djece? U nastavnoj i vannastavnoj praksi, jasno prepoznat pristup za rješavanje mnogih gore navedenih problema je izviđački pokret. Uključivanje djece u izviđačke organizacije, koje su hijerarški uređene, na vrlo sistematičan način, mogu se suštinski ostvarivati socijalni, psihološki i zdravstvenu ciljevi koji su nužan preduslov u preveniranju socijalno neprilagođenog ponašanja djece. Zato ćemo se u ovom radu osvrnuti na suštinu i značaj izviđača i aspekte socijalnog djelovanja.*

Ključne riječi: *socijalno prihvatljivo ponašanje, prevencija, neprilagođeno ponašanje, izviđači,*

Uvod

Društvo ubrzane modernizacije, urbanizacije i industrijalizacije, donosi nam svakakve promjene kojima se nekada uspješno prilagodimo, a nekada se promjene jave iznenada da nemamo vremena da adekvatno odgovorimo i prilagodimo se, ni kao društvo, ni kao pojedinac. Kraj prošlog vijeka je obilježio nestanak tradicionalnih porodičnih i vaspitnih okvira, ubrzana digitalizacija društva, te je kao posljedica društvenog razvoja i napretka došlo do povećanja svih oblika društvenih devijacija, a devijantno ponašanje, zapravo, jeste sastavni dio društveno-ekonomskog razvoja.

Školski sistemi su, pored osnovne namjene obrazovanja i vaspitanja djece i omladine, imali zadatak da vrše istraživanja koja su za cilj imali donošenje strategija za efikasne odgovore na sve veće naučno-tehnološke, socijalne i druge problemske izazove. Zato su mnoge situacije planirane ali i bile predvidljive i spremne za nadogradnju i reformu. Međutim, pojava korona virusa i epidemije svjetskih razmjera je poljuljala i veoma stabilne i predvidive vaspitno-obrazovne sisteme i programe.

Na svetskom nivou, većina država je zatvorila svoje škole i fakultete. Smatra se da je u jeku pandemije oko 1,7 milijardi učenika i studenata prestalo da pohađa škole i prešlo na učenje na daljinu. Takvo stanje je ostavilo dalekosežne posljedice ne samo na sistem obrazovanja i vaspitanja, već i na socijalnu, porodičnu, društvenu i ekonomsku stvarnost. U školskom sistemu javili su se, ili bolje reći

³⁹ ljilja.b@t-com.me

preovladavali oblici podučavanja i učenja koji su nekada bili sporadični: online nastava, učenje na daljinu, digitalno učenje i slično. Društvo je doživjelo korjenite promjene, iznenadnu i ubranu digitalizaciju, bez velikih planova i priprema. Posebno je pitanje kako smo se snašli i da li smo bili spremni na to? Promjene su sa sobom pojačale i relativno nove sociološke i društveni fenomene i devijacije koje najprije pogađaju djecu i adolescente. Kao prapratne pojave uzrokovane raznim ograničenjima srećemo se npr. s fenomenom *nasilne otuđenosti*, *digitalnog nasilja* ili *internet zavisnosti* kao i spriječenost i nemogućnost adekvatne brige za mlade, stare i nemoćne. Posljednjih godina je dosta društvenih problema bilo u usponu, ali sada su došli do nivou kada treba tražiti sistematsko i plansko rješenje za njih, naročito u vaspitno-obrazovnom sistemu.

Prilagođavanje obrazovnih sistema savremenim društveno-ekonomskim potrebama zajednice temelji se na naučnoj i realnoj potrebi jednog društva. Oko pitanja potreba i kvaliteta obrazovanja u Evropi i svijetu su se već duže vrijeme vodile različite rasprave, sa prizvukom zabrinutosti. Moderne, na znanju bazirane ekonomije, zahtijevaju ljude sa većim nivoom stečenih vještina i sposobnošću brzog prilagođavanja i reagovanja. Međutim, utisak je da obrazovni i školski sistemi, u obliku kakav poznajemo, ne može da odgovori zahtjevima savremenog društva. To je potvrdila i pojava pandemije virusa korona koja je pokazala ranjivost i nedostatke obrazovnog sistema, Ovdje je nezaobilazna i uloga pojedinca ili zajednice da se odupre svim izazovima.

Iskustvo pokazuje da i pored svih predviđanja, kretanja i promjena koje su se desile i dešavaju u obrazovanju, ima dosta slabosti i neostvarenih programskih ciljeva. Osposobljavanje mlade osobe za život u svim društvenim i socijalnim okolnostima opterećeno je i specifičnostima same ličnosti koja se obrazuje, porodičnog i društvenog okruženja, školskog sistema i mnogih faktora koji su povezani u jednu kompleksnu cjelinu. U tom isprepletanom krugu često ne dođemo do željenih ishoda. Zato je, nakon iskustva s pandemijom virusa korona i devijacijama koje je podstakla, globalno pitanje koji je oblik i metod obrazovanja prihvatljiv da školuje i stvara prilagodljive ličnosti svakoj situaciji, s najmanje devijacija.

Socijalno neprihvatljivo ponašanje - neka teorijska sagledavanja

Različite sociološke teorije ponašanja, kao bitan faktor razvoja ličnosti, navode samu aktivnost i djelovanje pojedinca u okruženju u kojem živi. To se može reći i za stečene navike i vještine koje određuju put ličnosti. Zato je i centar problema svakog vaspitanja pronalaženje aktivnosti koje će maksimalno stimulisati dijete u svakom trenutku njegovog razvoja i eliminisati ili smanjiti devijantna ponašanja. Na različitim uzrastima to su različite mogućnosti, uz optimalno vrijeme koje treba iskoristi za jačanje motivacije i sticanje pozitivnih navika.

Teorije socijalizacije, svaka sa svog stanovišta, upućuju da jednom formirana ličnost veoma teško mijenja svoje navike, izrazite karakterne crte, stavove i vrijednosti. To posebno postaje problem ako navike vode devijantnom ponašanju. Različiti su teorijski pristupi zašto dolazi do devijantnog ponašanja. Prema teoriji diferencijalnog udruženja, Edwina H. Sutherlanda „devijantno ponašanje se saznaje kroz interakciju s drugim ljudima“. Interakcijom i komunikacijom ljudi saznaju vrijednosti, stavove, tehnike i motive za kriminalno ponašanje.

U organizovanom sistemu postavljaju se strategije, sa jasnim smjernicama za sticanje obrazovnog i društveno i socijalno prihvatljivog nivoa ponašanja, ali i vještina koje određena uzrasna kategorija djece treba savlada. Međutim, dijete, a posebno adolescenti dosta vremena provode van organizovanog, školskog sistema, u drugoj lokalnoj, socijalnoj ili društvenoj zajednici. Oni učestvuju u njemu, korenspondiraju i posredno ili neposredno su izloženi socijalnom djelovanju. U nekom momentu i samo će steći navike koje su formirane pod uticajem socijalne sredine i društva u kom se kretao. Često osoba nije svjesna uticaja koji sredina ima na formiranje navika i ponašanja.

„Odnos djeteta prema sredini u kojoj živi je drugačiji od našeg. Odrasli se mogu diviti svijetu oko sebe. Mogu se sjećati i razmišljati o njemu, ali dijete ga upija u sebe. Ono ne pamti stvari koje vidi:

ono postaje sastavni dio njegove duše. Dijete ugrađuje u se sve ono što njegovo oko vidi, sve što čuje njegovo uho. Pojave koje nas ostavljaju ravnodušnima, njega preobražavaju“ (Montesori, 2013).

Navike se definišu kao stečeni, podsvjesni, rutinski oblik ponašanja često bez aktivnog učešća naše svijesti. Navike ne aktiviraju naše problemsko razmišljanje, već se obavljaju po nekoj nužnosti, sami od sebe. Mozak reaguje automatski na određeni način. Navike su posledica najjednostavnijeg učenja – učestalog ponavljanja. One su važan faktor ličnosti, njenog mišljenja, ponašanja, vrednovanja i djelovanja pojedinca. Često su navike uzroci poremećaja ponašanja.

Devijantna ponašanja i bolesti zavisnosti

Svako ponašanje koje odstupa, ili je u suprotnosti sa društveno prihvatljivim normama ponašanja, smatra se devijantnim ponašanjem. Jedan od oblika devijantnog ponašanja su i **bolesti zavisnosti** koje se često vezuju za probleme modernog doba i tehnološkog napretka društva. Međutim, u ljudskoj civilizaciji ovaj problem je poznat još od antičkog doba kada su se koristili razni opijati ili „čajevi“ za uživanje o kojima znamo iz literature. Sa tehnološkim i informacionim razvojem društva, pojedina devijantna ponašanja su u porastu, naročito digitalno nasilje i bolesti zavisnosti. Na njihov razvoj značajno utiču i društveni faktori: urušavanje sistema vrijednosti, ekonomska, socijalna ili zdravstvena kriza, izloženost stresovima ali i odsustvo prevencije.

Nakon iskustva s zdravstvenom krizom, pojave covida 19, prva istraživanja govore da imamo drastično povećanje devijantnih ponašanja i bolesti zavisnosti, čak i kod djece mlađe uzrasne dobi. Naravno, zatvaranje škola, prekid neposrednog kontakta s djecom u organizovanom vaspitno-obrazovnom sistemu, negativno je uticao na socijalno ponašanje i razvoj najranjivijih, a to su djeca i adolescenti. Pozitivno je što su ovi problemi postali transparentniji nego ranije i o njima se javno govori, kako sa stanovišta prevencije, tako i socijalne i zdravstvene zaštite.

Javne politike savremenih društava, posebno su aktivno usmjerene na prevenciju i smanjenje nepoželjnog ponašanja mladih. Period mlađeg školskog uzrasta je ključan za učenje i stvaranje navika, a period adolescencije za sazrijevanje i formiranje ličnosti. U ovom periodu je veoma velika osjetljivost djece, i zato su podložna uticaju društva. Zbog toga je ovo veoma rizičan razvojni period, kada najčešće prvi put probaju nedozvoljena sredstva ili ponašanjem odstupe od važećih normi. Ukoliko sve to izmakne kontroli dobijemo problem, koji nije samo vaspitni, već i socijalni, zdravstveni pa, u krajnjoj mjeri i ekonomski.

Bolesti zavisnosti i vršnjačko nasilje

Prema Svjetskoj zdravstvenoj organizaciji, **zavisnost** je „stanje periodične ili hronične intoksikacije (zatrovanosti), štetne za pojedinca i društvo koja se postiže ponavljanim uzimanjem neke droge (prirodne ili sintetičke)“ (1952), a dodala bih i alkohola, duvana, tableta, hrane i mentalne opčinjenosti nekim sadržajima. Sve što nekontrolisano i bez mjere utiče na štetnost fizičkog i mentalnog zdravlja stvara zavisnost.

U vaspitno-obrazovnoj i stručnoj praksi jasno su definisane i registrovana devijantna ponašanja i bolesti zavisnosti koji sve više uzimaju maha, a zaslužuju da se na svim društvenim, socialnim i vaspitno-obrazovnim nivoima preventivno i urgentno djeluje na njihovu pojavu. To su:

- narkomanija
- alkoholizam
- pušenje
- kockanje
- zavisnost od interneta
- zavisnost od hrane
- vršnjačko nasilje (fizičko, sajber/digitalno, indirektna agrsija)

Upotreba, zloupotreba i zavisnost od psihoaktivnih supstanci se karakteriše kao **narkomanija**. Danas je prisutna čak i u kod djece osnovnoškolskog uzrasta. Psihoaktivne supstance su sve one koje svojim hemijskim karakteristikama mijenjaju i narušavaju psihičko i organsko zdravlje pojedinca i uzrokuju poremećaje u ponašanju. „do faze zavisnosti od psihoaktivnih supstanci se dolazi kroz nekoliko faza koje se obično klasifikuju kao: faza eksperimentisanja, faza početka redovne upotrebe, redovna upotreba i faza pregrijavanja (*Strategija CG za sprječavanje zloupotreba droga 2013-2020*). Dosadašnja izražavanja upozoravaju da probanje i čak redovna upotreba droge počinje u periodu ranog puberteta i adolescencije. Upotreba droga će sigurno dovesti do degeneracije i nestabilnosti karaktera te osobe. Stoga je borba protiv narkomanije posebno važna u razvojnim fazama djece i mladih.

Alkoholizam podrazumijeva slabu kontrolu nad konzumacijom i količinom alkohola, uprkos čestim intoksikacijama i negativnim posljedicama po organizam. U našoj (balkanskoj) društvenoj sredini, alkoholizam je vrlo često uslovljen sredinskim faktorima (socijalnim, psihološkim, kulturnim, kulturološkim, ekonomskim) gdje je često teško utvrditi način i stepen njihove participacije (*Nacionalna strategija prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori 2013-2020, 2012.*)

Pušenje je najčešće vezano za duvan i nikotin koji se oslobađa u njegovom dimu i ima psihoaktivna dejstva. Ne smiju se zaboraviti ni druga štetna jedinjenja (katran i ugljenmonoksid) koji djeluju na organizam i okolinu. Pojava pušenja duvana datira još iz starih civilizacija, a u današnje vrijeme je velike razmjere popriilo pušenje psihoaktivne biljke, marihuane. Prema istraživanjima njena upotreba je u usponu, iako se nalazi na spisku zabranjenih supstanci, relativno se lako dolazi do nje.

Kockanje i igre na sreću su bolesti zavisnosti modenog doba. Tek krajem prošlog vijeka je kategorisano kao bolest (1980. godine). Uključuje ulaganje sredstava, rizik i nadu u veći dobitak od uloženog. Učestalost kocke kao devijantnog ponašanja je sve veća jer su igre na sreću vid zabave koji je lako dostupan u našem okruženju, ali i preko interneta. Hazarderske igre često ne prepoznamo kao kockanje, već samo kao vid zabave i relaksacije. Uz sticanje zavisnosti od igara na sreću, često osoba upada u finansijske probleme, koji kasnije povlače psihičke, socijalne i zdravstvene.

Prof. Kimberly Sue Young O'Mara, psiholog i stručnjak za zavisnost od interneta i online ponašanje, uvela je pojam **net kompulsije**. Pod njim se podrazumijeva zavisnost od kockanja, igranja igrice, kupovine i dr. preko interneta. Dio stručne javnosti se nije složio sa tom konstatacijom, jer je u pitanju zavisnost od kockanja, a internet je samo mogućnost kako zadovoljiti kockarski nagon.

Zavisnost od interneta nije ozvaničena u Međunarodnom registru mentalnih bolesti, ali je prepoznata kao veliki problem modernog doba. Neke asocijacije i udruženja psihologa su registrovali poremećaj od igranja igrice (Internet Gaming Disorder). Evropska klasifikacija mentalnih oboljenja je 2019. godine ovaj poremećaj svrstala i zavisne poremećaje. Sve više mentalnih i motoričkih poremećaja kod djece ljekari pripisuju pretjeranom i nekontrolisanom upotrebom informacionih sredstava i tehnologija.

Zavisnost od hrane je bolest modernog doba. Prekomjerno unošenje i preokupiranost hranom je ne samo zdravstveni već i psihički problem. Današnja naučna saznanja upućuju da zavisnost od psihoaktivnih supstanci i uživanje u hrani imaju istu neurološku potporu. U oba slučaju se aktiviraju isti centri u mozgu.

Uzroci zavisnosti od hrane su mnogi, naročito se o psihičkim može raspravljati, ali se svi slažu da boravak u zatvorenom prostoru, upotreba telefona i kompjutera (internet) konzumiranje hrane bogate ugljenim hidratima i šećerima utiču na zavisnost od uzimanje hrane. Naravno, ovdje treba pomenuti gojaznost kao posledicu prekomjernog uzimanja hrane i povećanje raznih bolesti, naročito dijabetesa.

Nasilje, kao oblik devijantnog ponašanja, predstavlja svaki oblik ponašanja koji ima za cilj da nanese bol, fizičku i psihičku, kao i štetu drugoj osobi. Za razliku od nasilnog, agresivno ponašanj, može biti samo kao nekontrolisana, jednokratna reakcija, koja često kao cilj ima odbranu. Nasuprot tome, nasilnik vrši agresiju duži vremenski period i ima moć nad žrtvom. Tek je osamdesetih godina prošlog

vijeka definisan termin **vršnjačko nasilje**, kada su zabilježena samoubistva djece koja su trpjela nasilje od vršnjaka u školi. Tada se podrobnije počeo pratiti i istraživati fenomen vršnjačkog nasilja. Psiholozi su izdvojili dva aspekta koji karakterišu vršnjačko nasilje: dešava se više puta i nejednak je odnos snaga u interakciji. Ključni su elementi koji čine vršnjačko nasilje. To je čin koji nanosi štetu drugoj odobi, vrši se s namjerom, ponavlja se i odnos snaga je takav da žrtva ne može lako da se brani (Smit, 2019).

Na sami pomen nasilja, odmah pomislimo na fizičko nasilje (udaranje, šutiranje, bacanje i uništavanje stvari). Međutim, ne manje opasno i prisutno nasilje je **verbalno nasilje**: prijetnje, uvrede, ruganje i ismijavanje, kao i **indirektna agrsija** trećih strana, koja podrazumijeva spletkarenje, širenje ružnih komentara, izopštavanje žrtve iz društva itd.

Sve ove vrste nasilja, osim fizičkog, kada se vrše prijetnje, napadi, širenje lažnih informacija, neželjenih slika i fotografija putem sms poruka, društvenih mreža, mejlova, a s ciljem nanošenja štete žrtvi, definišemo kao **digitalno ili sajber nasilje**. Sama pojava društvenih mreža i dostupnost interneta, drastično je povećala digitalno nasilje. Škola, kao ustanova koja se bavi prevencijom i rješavanjem uzročno-posledičnih faktora koji dovode do nasilja, mnogo teže otkriva postojanje ove vrste nasilja, a kada se otkrije, razmjere su ozbiljne.

U ovom radu smo se posebno istraživali i analizirali devijacije koje su pojavom pandemije vidno pojačane u školi. Izdvojile su se zavisnosti od interneta i hrane, te vršnjačko i digitalno nasilje.

Cilj i metodologija istraživanja

Svedoci smo da su se, nakon nesvakidašnje situacije-zaključavanja usled epidemije, koje novija istorija na ovakvom nivou nije zabeležela, desile značajne promjene ne samo u vaspitno-obrazovnoj, već i u socijalnoj, ekonomskoj, zdravstvenoj i kulturnoj sferi.

Pretpostavka je, na osnovu sagledavanja školske situacije nakon postepenog povratka u redovne tokove, da su devijantna ponašanja učenika u porastu, čak i na mlađem školskom uzrastu. Činjenica je da su djeca dugotrajno bila izložena faktorima koja u psihološkom i socijalnom smislu podstiču rizično ponašanje. Uz to trajalo je i odsustvo neposrednog kontinuiranog praćenja od strane osoba i ustanova zaduženih za vaspitno-obrazovni rad. Desila nam se neka vrsta „otuđenja“ i oslanjanje na sopstvene snage, ne samo u vaspitanju i obrazovanju, nego i šire. Ovdje se nametnulo samo nekoliko, od mnogo važnih pitanja:

1. Koliko smo kao društvo bili spremni da se snađemo u datoj situaciji, ali i koliko je dosadašnja školski sistem odgovorio zadatku?
2. Koja karika u vaspitno-obrazovnom sistemu bila naslabija?
3. Kakao planirati dalji vaspitno-obrazovni rad koji će se bazirati na spremnostie da se odgovori informaciono-tenološkim izazovima, ali i kriznim situacijama?

Imajući u vidu značaj zdravog razvoja djece, njihovog obrazovanja, vaspitanja, fizičkog i mentalnog zdravlja, ovo malo istraživanje je rađeno kao korak ka unapređenju lične i lokalne vaspitno-obrazovne prakse i smjernica koje treba zauzeti u budućnosti.

Rezultati istraživanja

Istraživanjem su obuhvaćeni učenici 3, 4, i 5. razreda koji su odgovarali o svojim navikama, vještinama, stavovima, rasporedu i planiranju dnevnog i nedeljnog vremena za školske i vaškolske aktivnosti, o međusobnom odnosu učenika u školskoj i vanškolskoj sredini i njihovoj komunikaciji, s posebnim osvrtom na digitalnu.

Iz grupe anketiranih učenika izdvojili su se učenici koji su članovi izviđačke sekcije, njih 60, koji su odgovarali na ista pitanja. Zašto su za anketu odabrani i izdvojeni članovi izviđačke sekcije? Zato što je to najmasovnija sekcija koja djeluje u školi. Takođe, pripadnost izviđačkom pokretu iziskuje poštovanje određenih pravila, njegovanje vrednosnog sistema koji razvija saosjećanje, empatiju i

spremnost na pomoć slabijem prema uzrasnom dobu. Naravno, kod djece je primijećena posvećenost, trud i želja da se pravila ispoštuju i zasluži mjesto izviđača. Oni će poslužiti za uporednu analizu u nekim karakterističnim segmentima, kao grupa u kojoj su pravila i normativi propisani i zahtijevaju poštovanje, a sve na dobrovoljnoj osnovi.

Anketom je utvrđeno da najveći dio učenika posjeduje telefon. Tek 10,4% anketiranih osmogodišnjaka i 6,8% destetogodišnjaka nema svoj aparat. Zanimljivo je bilo konstatovati da su učenici koji ne posjeduju telefon najmlađi članovi izviđačke sekcije (poletarci i pčelice). Isto tako, utvrđeno je da 37,9% učenika ima neograničen pristup internetu, što je alarmantno, zbog opasnostima koje su ranije pomenute. Učenici najčešće telefon koriste za igrice (67,2%), a njih 83,9% umreženo u neku od zajednica (viber, facebook, instagram). Ovdje se potvrdilo da je prekid redovnog školovanja uslovio masovno i nekontrolisano korištenje telefona i interneta. Čak 86,4% učenika koji posjeduju telefon izjavilo je da su ga dobili zbog online nastave. Učenje na daljinu je situacija kada smo „legalno“ djeci dali telefon u ruke i izlazak na mrežu, a time pojačali rizik razvoja zavisnosti od interneta. Ovakvu situaciju neminovno prati i iskušenje od internet kockanja, digitalnog i sajber nasilja i drugih socijalnih devijacija.

Ove trdnje imaju osnovu u činjenici da 58% osmogodišnjaka svakog dana koristi telefon 2h i više, a tek 18% samo pola sata. Samo jedan učenik je odgovorio da „zarađuje vrijeme“ na telefonu, čitajući. Na pitanje „da li bi se i pod kojim uslovima odrekli korištenja telefona“, samo 12,5% je odgovorilo da bi se odreklo „jedino ako mi zabrane ili oduzmu telefon“. Nasuprot njima, čak 95,2% učenika-izviđača bi se odreklo telefona „ako mi šteti ili roditelj/nastavnik zahtijeva“.

Analizirajući fizičku aktivnost na dnevnom i nedeljnom nivou, dobili smo podatke da 34% učenika tokom radne nedelje ne izlazi da se igra ispred zgrade, u parku itd, jer ima mnogo da uči. Za razliku od njih, članovi izviđača nedlžno oko 2h provode napolju (u parku, prirodi)- registrovano ih je 56,7%. Oslanjajući se na medicinske podatke, nakon pandemije se povećala gojaznost, kako kod djece, tako i odraslih. Ovi podaci već predstavljaju alarm. Mišljenja smo da bi uključivanjem djece u vanškolske aktivnosti koje su vezane za prirodnu sredinu i organizovanim programom rada izbjegli zdravstvene probleme kod djece, koji su neminovni, ako ne postavimo strategiju prevencije i plan aktivnosti za spječavanje bolesti.

Istraživanjem smo se dotakli i međusobnog odnosa vršnjaka i njihovom komunikacijom. Dobili smo podatke da je 21,6% učenika ima saznanja da se na društvenim mrežama prijeti osobama koje poznaju, ali 87,2% kaže da oni nisu dobili nikakvu prijetnju. O neprimjerenosti komunikaciji na društvenim mrežama 63,4% učenika „nikog ne bi obavijestilo ako se njih ne tiče“, za razliku od učenika-izviđača, gdje je 72,5% spremno „da obavijesti odrasle da bi se sukob spriječio“, što opet upućuje da se od najranijeg uzrasta može graditi sistem vrijednosti kojem teži savremeno društvo.

Nakon pandemije, svjedoci smo da su u školi svakodnevno bilježeni i rješavani ne samo verbalni, već i fizički sukobi. Dva slučaja vršnjačkog nasilja su dobila i epilog na sudu. Analizirajući uzroke sukoba, svi su počeli neprimjerenom komunikacijom na društvenim mrežama, van škole, a završili se fizičkim obračunom u školi. Sve ovo upućuje na zaključak da je sistem vrijednosti dodatno urušen nakon prelaska na online nastavu, nestankom neposrednog kontakta nastavnika-učenika i ustaljenog sistema društvene brige o mladima.

Izviđački metod – preporuka za vaspitno-obrazovni rad

Sagledavajući cjelokupnu situaciju, potkrijepljenu rezultatima istraživanja, izviđački pokret se čini najsvrshodniji za brzo reagovanje i građenje vrednosnog sistema koji nam je neophodan u razvoju društva i vaspitno-obrazovnom radu. Zašto?

Izviđački metod je najstariji aktivni pokret za djecu i mlade, a ujedno i najmasovniji pokret neformalnog obrazovanja koji dopunjava formalno obrazovanje. Metod izviđačkog rada se bazira na osam strategija koji su podjednako važne u vaspitanju i obrazovanju djece i omladine, povezane su i ravnomjerno se razvijaju. Iako je dio neformalnog obrazovanja, u njemu je ključni pristup vaspitno-

obrazovnom procesu, nasuprot ostalim pokretima i organizacija koje se bave vaspitno-obrazovnim radom. On podrazumijeva:

- 1) Njegovanje sistema vrijednosti, kodeksa ponašanja, dosljednosti, poštovanje duhovnih i tradicionalnih tekovina kroz obećanja, zavjete i zakone.
- 2) Učenje kroz rad s ciljem sticanja odgovornosti, vještina, formiranja stavosva kroz praktična iskustva
- 3) Rada u malim grupama
- 4) Život u prirodi
- 5) Simbolički okvir
- 6) Vezu sa zajednicom
- 7) Podršku odraslih
- 8) Šemu ličnog napretka

Ovaj metod se bazira na iskustvenom učenju. Prilagođen je individualnim specifičnostima pojedinca i njegovim afinitetima i uzrasnim kategorijama. Od najranijeg školskog uzrasta, koji pripada kategoriji pčelica i poletaraca, podstiče se i promovira boravak i život u prirodi, učešće u raznim akcijama kojim se izgrađuju aktivni članovi zajednice, podstiče se snalažljivost, timski rad i liderstvo, promovira se zdravi stilovi života, čuvanje prirode, tradicije i identiteta, kako svog tako i tuđeg (SICG, 2021). Sve gore navedeno, daje nam za pravo da tvrdimo da izviđački pokret može djelovati kao prevencija devijantnog ponašanja kod djece, adolescenata i omladine, čak štaviše i primjenjiv metod rada u građenju neke nove vaspitno-obrazovne platforme u našem društvu.

Zaključak

U toku i nakon perioda epidemije koronavirusa koja je izazvala drastične društveno-ekonomske, socijalne i zdravstvene promjene u cijelom svijetu, nametnili su se izazovi koji traže strategije razvoja koje će odgovoriti različitim izazovima. Ovome nisu odoljeli ni veliki svjetski školski sistemi, jer je nepovoljna zdravstvena situacija i posledice koje su se desile, ogolila i istakla sve nedostatke. Ujedinjene nacije i UNICEF su već inicirale pravljenje okvira nove strategija obrazovanja koja će unaprijediti obrazovni sistem i biti primjenjiva čak i u kriznim situacijama kakva se desila u protekle dvije godine. Nakon ovog iskustva i svih socioloških i kulturoloških fenomena koji ga prate, može se reći da je globalni svijet ujedinjen u namjeri da postavi platformu sveobuhvatnog, svrsishodnog i kvalitetnog obrazovanja pojedinca koji će biti sposoban da se brzo prilagodi datoj situaciji. Potreba za svestranijim obrazovanjem se nameće ne samo kao posledica značaja na ekonomski prosperitet, kvalitetniji i bolji život kojem težimo, već i na rješavanje devijantnih ponašanja koje su uočene i javljaju kao posljedica života, učenja i rada u savremenim i izmijenjenim uslovima djelovanja. Naš zadatak, kako na lokalnom, tako i na nacionalnom, regionalnom i globalnom nivou je da permanentno istražujemo i iniciramo metode i puteve za unapređenje vaspitno-obrazovnog rada kako formalnog, tako i neformalnog, da bi djeca imala što kvalitetnije obrazovanje. Ujedno, vrijeme koje nam je donijelo mnogo socijalnih i društvenih izazova, opominje nas da težimo razvoju preventivnih mjera koje će štiti djecu i mlade od opasnosti kojima su izloženi. Obrazovanje i vaspitanje djece je zalag za budućnost, zato su uslovi u kojima se odvijaju različite vaspitno-obrazovne aktivnosti od velikog značaja za roditelje, društvo ali i nacionalne interese.

Literatura:

1. Montesori, M. (2013). Upijajući um. MIBA Books, DN Centar: Beograd.
2. Nacionalna strategija prevencije štetne upotrebe alkohola i alkoholom uzrokovanih poremećaja u Crnoj Gori 2013-2020, (2012).
3. Savez izviđača Crne Gore (2021). Priručnik za formiranje novih jedinica, Podgorica.
4. Strategija Grne Gore za sprečavanje zloupotrebe droga 2013-2020 i Akcioni plan 2013-2016
5. Smit, Piter. (2019). Psihologija vršnjačkog nasilja, Psihopolis, Novi Sad.

6. https://www.delfi.rs/_img/artikli/2018/10/laguna_sve_o_narkomaniji.pdf
7. <http://www.drajzerova.org.rs/content/zavisnost-od-nikotina>

**THE SCOUT MOVEMENT AS A PREVENTION OF SOCIALLY NON-ADJUSTED BEHAVIOR
IN CHILDREN**

*Ljilja Barjaktarović, prof. classroom teaching
Elementary school "Blažo Jokov Orlandić", Bar*

Abstract: In the light of the corona virus pandemic, various restrictions, distance education models, and increased use of information technologies and social networks appeared as a consequence. New circumstances, in addition to bringing developmental problems in children and young people, seem to have additionally strengthened socially unacceptable and maladjusted behavior. The challenges faced by today's society have become complex. That is why it is the task of experts and practitioners, who deal with educational work, to find models and frameworks for building acceptable behavior from the earliest age. In addition, it is important to address the many developmental and health problems caused by time spent indoors, physical inactivity, and excessive use of computers and phones. Of course, systematic and systematic action on the upbringing of children, which has clearly set goals, would have a preventive effect on socially maladjusted behavior and would lead to the expected outcomes. From this aspect, the question arises whether there is a model to reduce the bad influence of the mentioned factors on social development, but also on the mental health of children? In curricular and extracurricular practice, a clearly recognized approach to solving many of the above-mentioned problems is the scouting movement. The inclusion of children in scouting organizations, which are organized hierarchically, in a very systematic way, can fundamentally achieve social, psychological and health goals, which are a necessary prerequisite for preventing socially maladjusted children's behavior. That is why in this paper we will look at the essence and importance of scouts and aspects of social activity.

Key words: socially acceptable behavior, prevetia, maladaptive behavior, scouts.